

INSTITUT ZA POVIJEST UMJETNOSTI

Institut za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu je znanstveno-istraživalačka ustanova koja prvenstveno proučava probleme sa područja povijesti likovnih umjetnosti i prostorne organizacije na teritoriju SR Hrvatske, no istovremeno nastoji obuhvatiti i izvan republičkih granica pojave i ličnosti iste problematike, neposredno vezane uz povijest hrvatske kulture. Iako je osnovan tek 1961. godine, doživio je već više organizacionih i strukturalnih promjena, što najočitiije pokazuje nastojanja i traženja, kako da se u skućenim prilikama obuhvati što je moguće više od velikog broja problema i obaveza koje predstoje u izučavanju naše kulturne baštine.

Znanstveni rad na istraživanju povijesti umjetničkog oblikovanja u nas započeo je već prije više desetljeća u različitim ustanovama vezanim za čuvanje, održavanje i prezentaciju naših kulturnih spomenika (muzeji, galerije, konzervatorski zavodi i dr.) ili uz pedagoški rad same struke (seminari Fakulteta), no u svakoj od njih vezane uz njenu užu problematiku ili trenutačni zadatak, uglavnom bez koordiniranih akcija, pa je tek osnivanje isključivo znanstvene ustanove za tu disciplinu moglo osigurati dugoročno planiranje i sistematizaciju takvih istraživanja. Taj je zadatak Institut preuzeo kao svoju obavezu – uz svoju osnovnu djelatnost: širok zahvat u izučavanju spomeničke građe te razradu i usavršavanje metodologije na području historije umjetnosti. U vezi s poratnom reorganizacijom Odsjeka za povijest umjetnosti na Filozofskom fakultetu prišlo se unapređenju nastave na taj način da se pedagoški rad povezivao s izučavanjem pojedinih oblasti nacionalne povijesti umjetnosti u obliku znanstvene obrade problema ostvarene od svakog nastavnika i neposrednog rada sa studentima na samom spomeniku, što je istovremeno povećavalo naučnu građu, ukazivalo na otvorene probleme i razvijalo ljubav za znanstveni rad kod studenata. Sve šire zahvaćanje problematike naučne obrade i velika građa skupljena kroz nastavni rad prerasli su organizacione mogućnosti rada u seminarima Odsjeka, a jer se sa sličnim problemima sukobio i srodni Odsjek za arheologiju, oba su odsjeka 1961. g. udruženi prišli osnivanju Instituta za povijest umjetnosti i arheologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, kao organizacione jezgre znanstveno-istraživačkog rada.

Iako je na svom početku Institut imao samo dva službenika, ipak je uspjelo znatno proširiti znanstveni rad nastavnika i uz to privući stručnjake iz drugih srodnih ustanova kao vanjske suradnike, koji su radili svoje naučne zadatke u okvirima programa rada Instituta. S povećanjem organizacione jezgre i osiguranjem većih materijalnih sredstava stalno se povećavao i broj vanjskih suradnika, tako da je već nakon nekoliko godina dosegao brojku od preko 60 stručnjaka. Preko tih vanjskih suradnika odvijao se glavni oblik naučne suradnje sa srodnim ustano-

vama, kojih su oni bili stalni službenici, pa je tako Institut uz direktnu suradnju s Urbanističkim institutom SRH, Jugoslavenskim institutom za zaštitu spomenika u Beogradu i Zavodom za zaštitu spomenika kulture u Dubrovniku, na taj posredni način uspostavio suradnju i s Republičkim konzervatorskim zavodom SRH u Zagrebu, Regionalnim zavodom za zaštitu spomenika kulture u Rijeci i Splitu, Zavodima za zaštitu spomenika u Zadru, Varaždinu i Osijeku, Zavodom za zaštitu spomenika kulture BiH u Sarajevu, Modernom galerijom u Zagrebu, Galerijama grada Zagreba, Strossmayerovom galerijom u Zagrebu i galerijama u Rijeci, Splitu, Dubrovniku, zatim muzejima (Muzej za umjetnost i obrt u Zagrebu, Povijesni muzei Hrvatske, Gliptoteka, Muzej grada Splita, Arheološki muzei u Puli, Muzej u Poreču, Pomorski muzei u Rijeci, Gradski muzej u Varaždinu), te Likovnim arhivom JAZU, Institutom za društvena istraživanja Sveučilišta itd.

Za sam naučni rad nisu stalni suradnici Instituta, fakultetski nastavnici a ni vanjski suradnici bili napose honorirani već im je Institut pokrivaio samo putne i materijalne troškove istraživačkog rada.

Već druge godine svog postojanja (1962) Odio za povijest umjetnosti Instituta preuzeo je vrlo širok program istraživačkog rada. Većina od tih tema, zbog svoje kompleksnosti i obilja neistraženog materijala, nije još ni do danas iscrpljena. To su teme: »Stare urbane aglomeracije na Jadranu«, »Sredniovjekovno slikarstvo na području Hrvatske«, »Istraživanje spomenika ranog srednjeg vijeka u Hrvatskoj«, »Monografije s područja hrvatske likovne umjetnosti od 17. do 20. stolieća«. Uza sve to je Institut svake godine proširivao svoj rad isto tako kompleksnim temama i područjima kao što su: »Građanska arhitektura 17. i 18. st. u Hrvatskoj«, »Stari gradovi (burgovi) u Hrvatskoj«, »Ladaniski dvorci u Hrvatskoj«, »Sakralna arhitektura 17. i 18. st. u Hrvatskoj«, »Gotika u Hrvatskoj«, »Renesansa u Hrvatskoj«, »Pokretni spomenici baroka u Hrvatskoj«, »Arhitektura i figuralna umjetnost 19. st. u Hrvatskoj«, »Monografska obrada diela likovnih umjetnika 20. st. u Hrvatskoj« i »Fundamentalna dokumentacija za povijest umjetnosti u Hrvatskoj«.

Rezultati rada Instituta djelomično su publicirani u obliku monografija i studija, većinom u izdanjima Društva historičara umjetnosti SRH, a pet je radova potpuno pripremljeno za štampu. Kao i golemi izvorna građa, koju je Institut dosada prikupio, oni očekuju samo novčana sredstva potrebna za njihovo objavljivanje. Tek u novije vrijeme Institut nastoji razviti vlastitu izdavačku djelatnost kako bi preko nje omogućio stalnu razmjenu znanstvenih rezultata i informacija sa srodnim ustanovama u zemlji i u inozemstvu.

Sve veći broj zadataka u oba odjela (arheologija i povijest umjetnosti) diktirao je njihovo organizaciono a tim i formalno odvajanje. Tako od 1965. g. djeluju kao dvije odvojene ustanove Institut za povijest umjetnosti i Arheološki institut.

Međutim, Institut kao fakultetska ustanova nije više mogao postojati. Uvođenjem samofinanciranja fakulteta Institutu su bila smanjena sredstva tako da je ostao bez stalne materijalne osnove ne samo za istraživačke zadatke već i za svoj stalni organizacioni aparat koji je u među-

vremenu narastao na 9 službenika (8 stručnih suradnika i administrativni tajnik). Zbog toga je Radna zajednica Instituta odlučila da za svoju ustanovu zatraži status sveučilišnog instituta. Zahtjev je prihvaćen i Institut djeluje od 1968. g. kao sveučilišna ustanova, ujedinjujući u sebi rad naučnog i stručnog osoblja Odsjeka za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Katedre za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta u Zadru, Katedre za povijest umjetnosti Arhitektonskog fakulteta u Zagrebu i dotadašnjeg Instituta za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Tim je omogućen znatno veći potencijal (pored Sveučilišta glavni je izvor financiranja i dalje Fond za naučni rad SRH) i bolja organizacija naučno-istraživačkog rada.

Institut se danas dijeli u pet odjela: 1. za historiju naselja i prostornu organizaciju (voditelj: Marija Planić-Lončarić), 2. za srednji vijek i renesansu (Radovan Ivančević), 3. za povijest umjetnosti 17. i 18. st. (Tihomil Stahuljak), 4. za povijest umjetnosti 19. i 20. st. (Grgo Gamulin), i 5. za dokumentaciju (Ivanka Reberski, v. d. direktora), u kojima djeluje 24 stalnih suradnika (osim spomenutih službenika nastavnici Odsjeka za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu te katedara za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta u Zadru i Arhitektonskog fakulteta u Zagrebu i 61 vanjski suradnik, radeći trenutno na 11 projekata.

Institut raspolaže vlastitom fototekom od 21.400 negativa i 8.600 fotografija (godišnje se snimi oko 5 tisuća negativa) i planotekom s 1.540 planova. U plan rada obuhvaćen je i rad na bibliografiji.